

Από τις δεξιότητες στις γνώσεις και τανάπαλιν

Βασίλειος Κωτούλας – vaskotoulas@gmail.com –

Πέμπτη 23 Σεπτεμβρίου 2021

Πρώτες σκέψεις...

- Γνώσεις ή δεξιότητες; Ποιο είναι τελικά το περιεχόμενο της διδασκαλίας;
- Είναι δυνατόν ένα πρόγραμμα να εστιάζει αποκλειστικά σε δεξιότητες; Σε γνώσεις;
- Είναι γνώση ή δεξιότητα η συγγραφή ενός κειμένου συγκεκριμένου κειμενικού είδους;
- Είναι γνώση ή δεξιότητα η μεταφορά ενός συλλογισμού στον συζητητή;
- Είναι γνώση ή δεξιότητα η συνεργασία με κάποιον ώστε να βρεθεί λύση σε ένα πρόβλημα;

Δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ 21ου ΑΙΩΝΑ

ΠΩΣ ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΙ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μαθησιακές Δεξιότητες

Κριτική Σκέψη

Δημιουργικότητα

Συνεργασία

Επικοινωνία

Δεξιότητες Γραμματισμού

Πληροφορία

Μέσα

Τεχνολογία

Δεξιότητες Ζωής

Ευελιξία

Ηγεσία

Πρωτοβουλία

Παραγωγικότητα

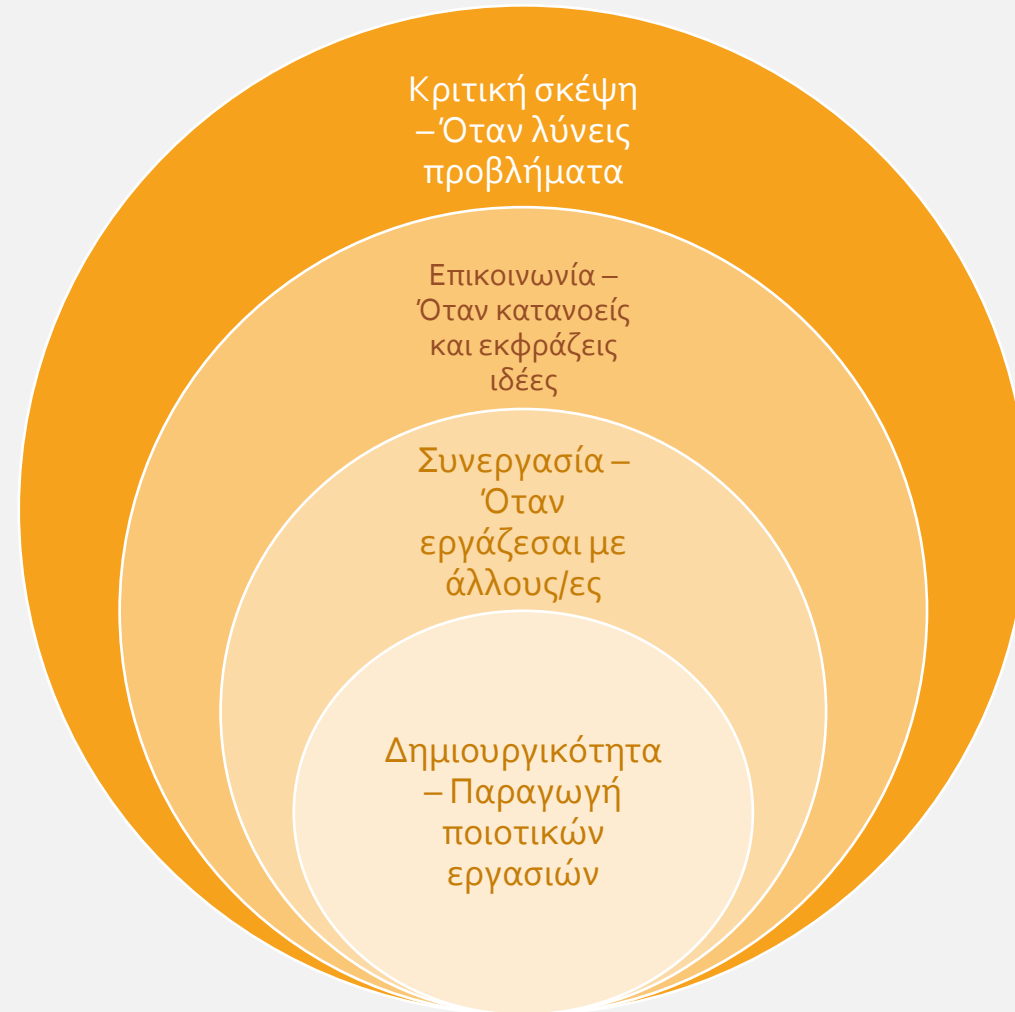

Κοινωνικότητα

Δεξιότητες για τον 21ο αιώνα...

- ...Όστε οι μαθητές/μαθήτριες του σήμερα να είναι ανταγωνιστικοί σε μια μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας:
- Μαθησιακές Δεξιότητες: Κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συνεργασία, επικοινωνία
- Δεξιότητες σε αντικείμενα: Πληροφόρηση (καλύπτει όλα τα αντικείμενα που διδάσκονται), τεχνολογία
- Δεξιότητες ζωής: ευελιξία, ηγεσία, πρωτοβουλία/πρωτοτυπία/δημιουργικότητα, παραγωγικότητα, κοινωνικότητα

Οι τέσσερις μαθησιακές δεξιότητες έχουν αποτυπωθεί με το ακόλουθο σχήμα που αναδεικνύει τη μεταξύ τους σχέση

Κριτική σκέψη...

- Scriven & Paul, (1997) : Ως κριτική σκέψη μπορεί να οριστεί η νοητικά οργανωμένη διαδικασία ενεργητικής και τεκμηριωμένης εννοιοποίησης, εφαρμογής, ανάλυσης, σύνθεσης και/ή αξιολόγησης πληροφοριών που συλλέγονται από παρατήρηση, εμπειρία, προβληματισμό, συλλογιστική ή επικοινωνία ως οδηγός για συμπέρασμα και δράση. Θα μπορούσε να θεωρηθεί πως βασίζεται σε καθολικές (με την έννοια πως καταγράφονται σε όλους τους πολιτισμούς) νοητικές αξίες που ξεπερνούν τις απλές κωδικοποιήσεις και ταξινομήσεις αντικειμένων και ιδεών όπως: σαφήνεια, ακρίβεια, συνέπεια, συνοχή, συνάφεια, τεκμήρια και επιχειρήματα ουσιαστικά, και εύρος γενίκευσης.

Δημιουργικότητα...

- Έννοια με πολλές διαστάσεις.
- «Οι δημιουργικοί άνθρωποι είναι αυτοί που έχουν την επιθυμία και την ικανότητα να αγοράζουν φθηνά και να πωλούν ακριβά στη σφαίρα των ιδεών» (Sternberg, 2006, σ.87).
- Αρβανίτη & Κωτούλας (2016): Η δημιουργικότητα όπως την αντιλαμβάνονται μαθητές/τριες της Στ΄ τάξης, χαρακτηρίζεται από: θετικά συναισθήματα, συνεργασία, προσπάθεια, φαντασία, έμπνευση, χαρά, ελευθερία σκέψης, ελευθερία επιλογής περιοχής ενεργοποίησης, διάχυση του αποτελέσματος της προσπάθειας, κοινωνική απήχηση, υπερηφάνεια, εμπιστοσύνη στον εαυτό.

Φάσεις δημιουργικού κύκλου

- Προπαρασκευή: διερεύνηση της προβληματικής κατάστασης σε όλες τις πτυχές της
- Επώαση: το υλικό που συγκεντρώθηκε κατά την προηγούμενη φάση υπόκειται σε εσωτερική επεξεργασία
- Έλλαμψη: «ξεπηδά, απροσδόκητα, μέσα από το χαλκείο της επώασης» μια πρωτότυπη ιδέα, μια πιθανή λύση για το επίμαχο πρόβλημα.
- Επαλήθευση: Αξιολόγηση της ιδέας για να καθοριστεί η εγκυρότητα, η λειτουργικότητα, η χρησιμότητα καθώς και η τελική ακριβής διατύπωσή της προς εφαρμογή και υλοποίηση.

Ταξινόμηση διεργασιών στις φάσεις

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΥΛΛΗΨΗ ΙΔΕΑΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Φαντασία,
ελευθερία
σκέψης,
ταλέντο, θετική
προαίρεση /
αποδοχή

Συνεργασία,
προσπάθεια,
υπομονή,
επιμονή,
προσήλωση στο
στόχο

Έμπνευση,
ελευθερία
δράσης, τόλμη
στην εφαρμογή,
αυτοεκτίμηση,
πρωτοτυπία

Χαρά,
αυτοεκτίμηση,
αναγνώριση από
την κοινότητα,
υπερηφάνεια

Επικοινωνιακές δεξιότητες...

- Αντιλαμβάνομαι ό,τι ακούω ή διαβάζω και εκφράζω εστιασμένα και ξεκάθαρα τις σκέψεις μου.
- Οι δυσκολίες έκφρασης / αντίληψης μπορεί να οφείλονται σε βασικά αλλά και σε περισσότερο σύνθετα ελλείμματα, για παράδειγμα:
 - περιορισμένο λεξιλόγιο
 - χρήση αόριστων αντωνυμιών
 - μονολεκτικές απαντήσεις – εξαιρετικά περιορισμένο μέσο μήκος εκφωνήματος
 - δυσκολία στην κατανόηση / εκφορά πολυσύλλαβων λέξεων
 - μπερδεύει ουσιαστικά της ίδιας εννοιολογικής κατηγορίας (βιβλίο/τετράδιο)
 - δυσκολία στην ομαδοποίηση ή/και κατηγοριοποίηση εννοιών
 - Δυσκολία προσαρμογής σε αλλαγές περιεχομένου, μορφής και τύπου απόκρισης σε σχολικές εργασίες
- Η βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εμπλοκής σε συνθήκες που το παιδί βρίσκει «νόημα».

Συνεργατικές δεξιότητες

- Τα πρότυπα λειτουργίας στην τάξη αντιπροσωπεύουν τις προσδοκίες συμπεριφοράς που υποστηρίζουν τις βασικές έννοιες της εμπιστοσύνης, της κοινής χρήσης, της συμμετοχής και του σεβασμού. Οι συνεργατικές δεξιότητες είναι οι συγκεκριμένοι τρόποι με τους οποίους οι μαθητές αναμένεται να συμπεριφέρονται για να επιτύχουν τους κανόνες της τάξης.
- Στην κρίση του/της Εκπαιδευτικού η επιλογή των δεξιοτήτων που θα διδαχθούν (θετικά/αρνητικά, περιγραφή και εξήγηση της επιθυμητής συμπεριφοράς)

Ενδεικτικός κατάλογος συνεργατικών δεξιοτήτων

Έναρξη και κλείσιμο συζήτησης	Κατανούω τα συναισθήματα των άλλων
Αναζήτηση βοήθειας	Διακρίνω συναισθήματα
Αίτημα για «χάρη»	Εκφράζω ενσυναίσθηση
Δίνω φιλοφρόνηση	Διευκρινίζω
Αποδοχή φιλοφρόνησης	Διαπραγματεύομαι
Συμμετοχή	Ακούω
Αποδοχή κριτικής	Χαλαρώνω
Διατύπωση ερωτήσεων	Πείθω
Υπερασπίζω τα δικαιώματά μου	Αντιμετωπίζω τα «νεύρα» άλλου
Λέω «Ευχαριστώ!»	Ακολουθώ οδηγίες
Λέω «Όχι!»	Διαχειρίζομαι το φόβο μου
Αποδέχομαι το Όχι	Αποφεύγω φασαρίες
Προσφέρω ενθάρρυνση	Αντιδρώ σε «χειρισμό»
Κρίνω ιδέες όχι πρόσωπα	Διαχειρίζομαι αποτυχία
Ανακεφαλαιώνω	Ολοκληρώνω εργασία

Το πλαίσιο...

Διδασκαλία δεξιοτήτων

- Αυγητίδου, (2014): Σχετικά με τις θεωρήσεις εκπαιδευτικών πάνω στη νοηματοδότηση της συμμετοχής των παιδιών
- Η ανάλυση περιεχομένου 44 ερωτηματολογίων -που δόθηκαν στους εκπαιδευτικούς στην αρχή του σεμιναρίου- έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί πολύ συχνά όριζαν τη συμμετοχή των παιδιών **ως το ενδιαφέρον των παιδιών και τα θετικά συναισθήματα** (π.χ. χαρά) που εκδήλωναν κατά τη διδασκαλία. Παρόλο, όμως, που το ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς και το ευχάριστο κλίμα αποτελούν θετικούς παράγοντες για την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών δεν την εξασφαλίζουν και δεν ταυτίζονται μ' αυτήν. Επίσης, ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούσαν ότι τα παιδιά **συμμετείχαν στην εκπαιδευτική διαδικασία επειδή σήκωναν το χέρι τους, απαντούσαν σε ερωτήσεις και ακολουθούσαν τις οδηγίες των εκπαιδευτικών**. Είναι σαφές, όμως, ότι αυτές οι δράσεις των παιδιών δεν παραπέμπουν στην **ενεργητική συμμετοχή τους στον καθορισμό των στόχων και στη συνδιαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας**. Λιγότερο από το 1/3 των εκπαιδευτικών αναφέρθηκαν στη **συνεργασία μεταξύ των παιδιών ως κριτήριο που φανερώνει τη συμμετοχή τους**. Όμως, τα παιδιά μπορούν να συνεργαστούν, για παράδειγμα στην κατασκευή μιας αφίσας, έχοντας ακολουθήσει τις σαφείς οδηγίες του εκπαιδευτικού, χωρίς δηλαδή να έχουν εκφράσει τη γνώμη τους για το περιεχόμενο και τη διαδικασία κατασκευής της. Τέλος, το 1/3 των εκπαιδευτικών αναφέρεται **στην έκφραση των απόψεων των παιδιών, στον προβληματισμό τους, στη διατύπωση ερωτήσεων από τα παιδιά και στην ανάληψη πρωτοβουλιών για να ορίσει τη συμμετοχή, προσεγγίζοντας περισσότερο την έννοια της συμμετοχής ως ενεργητική δράση**.
- http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-06-09-18-43/2014-09-06-09-29-21/29-a7-augit?showall=1

Shier, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children and Society, 15, 107-117.

- Μοντέλο 5 διαφορετικών επιπέδων συμμετοχής των παιδιών.
- **Στο πρώτο επίπεδο, η φωνή των παιδιών ακούγεται.** Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ως παράδειγμα όταν τα παιδιά λένε στον εκπαιδευτικό ότι κουράστηκαν και αυτός αποφασίζει να αλλάξει το πρόγραμμα και να λήξει τη δραστηριότητα που είχε σχεδιάσει.
- **Στο δεύτερο επίπεδο, τα παιδιά υποστηρίζονται στην έκφραση των ιδεών τους.** Για παράδειγμα, σε πρόγραμμα φιλιαναγνωσίας ο εκπαιδευτικός ρωτά τα παιδιά ποια είναι τα αγαπημένα τους βιβλία και για ποιους λόγους, καθώς και ποια από αυτά θα ήθελαν να τα διαβάσουν στην τάξη.
- **Στο τρίτο επίπεδο, οι απόψεις και οι ιδέες των παιδιών λαμβάνονται υπόψη.** Αυτό σημαίνει ότι αν τα παιδιά, στο προηγούμενο παράδειγμα, πρότειναν διαφορετικά βιβλία για να διαβάσουν, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αφουγκραστεί τις απόψεις όλων των παιδιών και να μην επιλέξει τελικά ο ίδιος ποια από αυτά που πρότειναν τα παιδιά θα διαβάσουν.
- **Στο τέταρτο επίπεδο, τα παιδιά εμπλέκονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.** Για παράδειγμα, τα παιδιά αποφασίζουν μαζί με τον εκπαιδευτικό τι θα πρέπει να κάνουν για να κατασκευάσουν το αγαπημένο τους επιτραπέζιο παιχνίδι. Προτείνουν το σενάριο του παιχνιδιού, τους ήρωες, τα υλικά κ.ά., ονοματίζουν τις διαφορετικές ενέργειες για την κατασκευή του, μοιράζονται αρμοδιότητες, το κατασκευάζουν συνεργατικά σε ομάδες και συμμετέχουν στο παιχνίδι.
- **Στο πέμπτο επίπεδο, τα παιδιά μοιράζονται την εξουσία και την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων.** Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός δε ρωτά μόνο τα παιδιά για το αν τους αρέσει ο χώρος της τάξης τους και πώς θα ήθελαν να είναι, αλλά εμπιστεύεται στη σκέψη τους ζητώντας να αιτιολογήσουν την άποψή τους και να κάνουν συγκεκριμένες προτάσεις, να συγκρίνουν τις διαφορετικές απόψεις τους για τη διαμόρφωση του χώρου και να επιχειρηματολογήσουν για την επιλογή μερικών από αυτές και, τέλος, να συναποφασίσουν με δημοκρατικές διαδικασίες για τις λύσεις που είναι εφικτές και αποδεκτές από όλους. Επιπλέον, τα παιδιά προβληματίζονται για τις ενέργειες που θα πρέπει να κάνουν, προκειμένου να πετύχουν τη λύση που επέλεξαν, προγραμματίζουν, μοιράζονται τις διαφορετικές εργασίες σε ομάδες και δραστηριοποιούνται. Στο τέλος, αξιολογούν το αποτέλεσμα και στοχάζονται για τις διαδικασίες και τους τρόπους που εργάστηκαν. Η παράθεση αυτών των επιπέδων δείχνει ότι υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για να ενισχυθεί η συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία και παράλληλα ότι οι ευκαιρίες αυτές διαφοροποιούν τις εμπειρίες συμμετοχής που έχουν τα παιδιά σε μια τάξη.

...και τανάπαλιν

- Η φιλοσοφία της πρότασης των εργαστηρίων δεξιοτήτων βρίσκεται στο πλαίσιο όπου υπάρχουν συνθήκες ενεργοποίησης των μαθητών/τριών και (σε θέμα) που τα παιδιά βρίσκουν ενδιαφέρον καθώς αποτελεί ένα ολοκληρωμένο αφήγημα. Συναντούν τη γνώση μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων.
- Η αναζήτηση απαντήσεων στα ερωτήματα και η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανατροφοδοτεί και εμπλουτίζει τη φαρέτρα κάθε παιδιού με αποτέλεσμα να προσεγγίζει με διαφορετική ματιά την πληροφορία ώστε να την κάνει δική του, δηλαδή να αποκτήσει γνώσεις.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!
Ευχές για μια ήρεμη και ανέφελη
σχολική χρονιά!